

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЛУК'ЯНЧУК ОЛЕНА ІГОРІВНА

УДК 347.615

**ОБОВ'ЯЗОК ДІТЕЙ УТРИМУВАТИ БАТЬКІВ
ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Чурпіта Ганна Вікторівна,

Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри цивільного права і процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Калаур Іван Романович,

Верховна Рада України,
народний депутат України

кандидат юридичних наук

Резнік Ганна Олегівна,

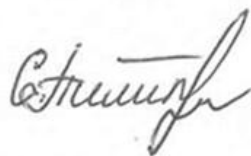
Державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності»,
начальник юридичного відділу

Захист відбудеться «27» січня 2020 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розісланий «27» грудня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. А. Пилипенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальновідомо, що соціально вразливі верстви населення в будь-якій країні світу потребують більшої уваги та турботи.

Ще 3 грудня 1998 року у своєму Зверненні з нагоди Міжнародного дня інвалідів, Верховна Рада України акцентувала увагу, що завжди характерною ознакою високої цивілізації було уважне, милосердне ставлення суспільства саме до немічних – інвалідів, людей похилого віку, дітей. Адже такі вічні моральні категорії, як доброта, людяність, розуміння та співчуття не вимагають будь-яких матеріальних витрат. Для цього достатньо тільки щирого бажання допомогти.

Звичайно, доброта та порядність є категоріями більш етичними, ніж правовими. Закон не може змусити дітей любити та поважати своїх батьків, однак може покласти обов'язок на повнолітніх дітей їх утримувати.

Частина 2 ст. 51 Конституції України закріплює обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Відповідно до ч. 8 ст. 7 Сімейного кодексу України (далі – СК України), регулювання сімейних відносин, серед іншого, має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів непрацездатних членів сім'ї. При цьому, однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до ч. 2 ст. 1 СК України, є утвердження почуття обов'язку перед батьками.

У контексті розгляду питання обов'язку дітей утримувати батьків, незважаючи на такі високі стандарти у відносинах між батьками та їх дітьми, існує чимало актуальних питань, які потребують законодавчого врегулювання.

Шість основних статей, присвячених обраній темі, що містяться в СК України, не у повній мірі регулюють обов'язок повнолітніх дітей піклуватися та утримувати батьків. Зокрема, не надано чіткого роз'яснення, що законодавець вкладає у поняття «потребує матеріальної допомоги»: який фінансовий рівень батьків буде вважатися достатнім і вони не потребуватимуть додаткової матеріальної допомоги зі сторони їхніх дітей. Досі не надано визначення стану немічності, що ускладнює розуміння та сприйняття цього поняття учасниками сімейно-правових відносин, адже немічні особи не завжди є непрацездатними, а отже, не маючи чіткого роз'яснення, що означає стан немічності, зацікавлена особа не знає, які саме докази вона має надати суду для підтвердження цього стану.

Слід звернути увагу на те, що інститут утримання за сімейним законодавством України вже був предметом наукових розвідок, однак всі вони у переважній більшості присвячені аліментним відносинам батьків щодо їх неповнолітніх дітей або носять загальний характер та зосереджують увагу на основних аспектах кожного з видів утримання.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці, присвячені аліментним зобов'язанням відомих українських і зарубіжних науковців, а саме таких, як: Т. С. Андрущенко, М. В. Антокольська, Л. В. Афанасьєва, Л. М. Баранова, В. І. Борисова, Г. С. Волосатий, В. С. Гопанчук, М. М. Дякович, І. В. Жилінкова, В. Журавська, О. С. Іоффе,

І. Р. Калаур, О. Ю. Косова, В. А. Кройтор, Р. А. Майданник, В. П. Мироненко, О. Й. Пергамент, К. С. Пірсон, Є. А. Поссе, Г. М. Рабець, О. В. Розгон, З. В. Ромовська, Г. О. Резнік, В. О. Рясенцев, Л. В. Сапейко, С. Я. Фурса, Ю. С. Червоний, Г. В. Чурпіта та інші.

Відтак, відсутність комплексного монографічного дослідження, присвяченого правовому регулюванню обов'язку дітей утримувати батьків в Україні, а також наявність цілої низки нерозв'язаних питань у зазначеній сфері правовідносин призводить до виникнення колізій у вітчизняному сімейному та цивільному процесуальному законодавстві, що свідчить про необхідність системного аналізу зазначеної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження ґрунтується на основних положеннях Концепції державної сімейної політики, затвердженої постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1999 року № 1063-XIV, Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 року № 10-р, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої указом Президента України від 20 травня 2015 року, виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275, передбачено річними планами науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2015–2019 роки.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних основ правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України, а також вироблення на цій підставі науково-обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного сімейного законодавства в цій сфері та рекомендацій щодо практики застосування відповідних норм права.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- розглянути стан наукового обґрунтування проблеми та окреслити методологію дослідження правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків;
- простежити еволюцію розвитку правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків;
- розкрити поняття та юридичну природу обов'язку дітей утримувати батьків;
- охарактеризувати підстави виникнення обов'язку дітей утримувати батьків;
- дослідити підстави звільнення дітей від обов'язку утримувати батьків;
- виокремити умови добросовісного виконання дітьми обов'язку утримувати батьків;

- встановити порядок стягнення з дітей аліментів на утримання батьків та додаткових витрат на їх догляд та лікування;
- з'ясувати підстави для стягнення за рішенням суду коштів на покриття витрат, пов'язаних з наданням піклування батькам;
- розробити пропозиції, спрямовані на удосконалення чинного законодавства України щодо правового регулювання обов'язку повнолітніх дітей утримувати батьків.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку із виконанням дітьми обов'язку утримувати батьків.

Предметом дослідження є обов'язок дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених мети і завдань, основою методології дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ.

Зокрема, *метод аналізу і синтезу*, а також *логічний метод* застосовувалися для вироблення цілісного уявлення про обов'язок дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1–2.2). *Історико-правовий метод* дозволив простежити еволюцію правового регулювання обов'язку дітей щодо утримання батьків, а також дослідити розвиток наукових поглядів щодо інституту утримання (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). За допомогою *порівняльно-правового методу* виокремлено загальне і особливе у правовому регулюванні інституту утримання батьків у вітчизняному і зарубіжному законодавстві, а також у наукових поглядах з окресленої проблематики (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1). Використання *діалектичного методу* дозволило визначити стан наукових досліджень даної проблематики (підрозділ 1.1), а *формально-логічного методу* – окреслити коло обставин, які сприяли формуванню обов'язку дітей утримувати батьків (підрозділи 1.1–1.3, 2.1). *Методи індукції та дедукції* застосовувались для виокремлення загальних та спеціальних підстав виникнення обов'язку дітей утримувати батьків (підрозділи 2.2–2.3, 3.1–3.3). З'ясування зв'язків між правовою природою обов'язку дітей утримувати батьків і підставами та умовами, необхідними для його застосування, здійснювалось шляхом застосування *методу системного аналізу* (підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.3). *Метод юридичного моделювання* застосовувався для розроблення пропозицій щодо оптимізації чинного сімейного законодавства України у контексті обов'язку щодо утримання батьків (підрозділи 2.1–2.3, 3.3). *Логічний метод* використовувався як універсальний засіб аргументації наукових висновків і розроблення науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення сімейного законодавства України в контексті окресленої проблеми (підрозділи 1.1–1.2, 2.1–2.3, 3.1–3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у науці сімейного права України комплексним дослідженням обов'язку дітей утримувати батьків.

У результаті проведеного дослідження, сформульовано та обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які виносяться на захист, зокрема:

вперше:

– виокремлено етапи еволюції правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків, серед яких: а) зародження обов'язку дітей утримувати батьків, коли значний вплив на сферу людського життя відігравали такі регулятори суспільних відносин, як норми моралі, релігія та звичаї (XIII ст. – XVII ст.); б) перші спроби законодавчого регулювання обов'язку дітей утримувати батьків у кодифікованих збірках («Права, за якими судиться малоросійський народ», «Зібрання малоросійських прав»), при укладенні яких було використано все чинне на теренах українських земель протягом XVI – XVIII століть українське та зарубіжне законодавство (XVIII ст. – XIX ст.); в) правове регулювання обов'язку дітей утримувати батьків, що закріплювалось у «Зводі законів Російської імперії», під владою якої перебували українські землі (XVIII ст. – початок XX ст.); г) подальший розвиток сімейного законодавства у кодифікованих нормативно-правових актах УРСР, що характеризувався імперативністю норм, які регулювали відносини між повнолітніми дітьми та непрацездатними батьками (XX ст.); г) становлення і розвиток сімейного законодавства України, що характеризується відходом від імперативних норм та регулюванням аліментних правовідносин на диспозитивних засадах (2004 р. – до сьогодні);

– запропоновано поширити дію обов'язку дітей утримувати батьків на осіб, які перебувають у стані немічності. При цьому немічною слід вважати особу, яка в силу свого похилого віку, тяжкої хвороби або каліцтва не може самостійно забезпечувати свої життєво необхідні потреби, потребує стороннього догляду, допомоги та (або) піклування;

– визначено, що обов'язок дітей утримувати батьків полягає у добровільному або примусовому забезпеченні повнолітніми дітьми своїх непрацездатних батьків матеріальними та (або) грошовими ресурсами для задоволення їхніх життєво необхідних потреб та створення умов для їхньої нормальної життєдіяльності;

– проведено диференціацію між обов'язком дітей піклуватися про батьків та обов'язком дітей брати участь у додаткових витратах на батьків. Встановлено, що обов'язок дітей піклуватися про батьків носить особистий немайновий характер, водночас обов'язок брати участь у додаткових витратах на батьків полягає в понесенні матеріальних витрат, зокрема на придбання ліків, медичної техніки, проведення операційного втручання, встановлення протезів тощо;

удосконалено:

– наукове положення щодо юридичного складу, на підставі якого виникає обов'язок дітей утримувати батьків, який формують наступні юридичні факти: а) наявність сімейно-правового статусу дочки або сина; б) досягнення дочкою або сином повноліття; в) непрацездатність та (або) немічність батьків; г) потреба батьків у матеріальній допомозі;

– наукові погляди щодо співвідношення понять «утримання» та «аліменти». Визначено, що утримання непрацездатних батьків може виражатися як у наданні матеріальної допомоги, так і виконанні інших дій, спрямованих на забезпечення життєво необхідних потреб батьків. Водночас,

аліментами є грошова сума у вигляді періодичних платежів, що сплачуються дітьми на утримання батьків у визначених законом випадках на підставі закону або договору;

– наукову позицію, що батьки є такими, що потребують матеріальної допомоги, не лише коли їх сукупний місячний дохід не забезпечує їм прожиткового мінімуму, а й коли, у зв'язку з особливими потребами, їх місячні витрати перевищують розмір сукупного місячного доходу;

– висновок про те, що факт непрацездатності батьків не зумовлює виникнення у дітей обов'язку щодо утримання батьків та не свідчить про наявність потреби в отриманні матеріальної допомоги;

дістали подальшого розвитку:

– наукове судження про те, що однією з форм ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків слід вважати наявність заборгованості по сплаті аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки;

– наукове положення про те, що обов'язок з понесення витрат на догляд та лікування батьків, зокрема, тяжко хворих або з інвалідністю, відповідно до статті 206 СК України, розповсюджується як на дітей, які не досягли повноліття, так і повнолітніх дочку, сина.

На підставі наведених положень розроблено низку пропозицій щодо оптимізації сімейного та цивільного процесуального законодавства України, зокрема, пропонується викласти у новій редакції: частини 3, 4 ст. 75, ч. 2 ст. 172, частини 1, 2 ст. 202, ч. 1 ст. 203 СК України, ч. 3 ст. 59 ЦПК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків:

– у науково-дослідній роботі – під час проведення подальших наукових досліджень у сфері сімейного права України;

– у законотворчій діяльності – в процесі удосконалення сімейного законодавства України;

– у правозастосовній діяльності – під час розгляду і вирішення сімейних справ, а також у процесі підготовки науково-практичних коментарів до СК України (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність ТОВ «Юридична фірма «Сабіком» від 23 липня 2019 року);

– в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне та сімейне право», «Сімейне право», «Актуальні проблеми сімейного права»; у підготовці підручників і навчальних посібників; при підготовці навчально-методичних і дидактичних матеріалів з указаних дисциплін (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2019 року).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження оприлюднено на чотирьох науково-теоретичних та науково-практичних конференціях: VII Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Київ, 29 жовтня 2015 року); XI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 27 листопада 2015 року); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні правові

та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства» (м. Кіровоград, 4 грудня 2015 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення» (м. Запоріжжя, 4–5 грудня 2015 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено в дев'яти публікаціях, у тому числі у чотирьох статтях у наукових фахових виданнях України, одній статті в науковому періодичному виданні іншої держави, чотирьох тезах доповідей на науково-теоретичних та науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, до яких входять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (195 найменувань на 19 сторінках) та двох додатків (на чотирьох сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 193 сторінки, із них основного тексту – 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження. Відповідно до результатів дослідження висвітлено основні положення наукової новизни, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, публікації за темою дисертації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження обов'язку дітей утримувати батьків» складається з трьох підрозділів і присвячений окресленню стану наукової розробки та методології проведення дослідження обов'язку дітей утримувати батьків, дослідженню еволюції правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків та міжнародного досвіду у контексті обраної проблематики.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки проблеми та методологія дослідження проблеми утримання батьків у сімейному праві»* встановлено, що питання правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків в Україні є новою і теоретично не розробленою проблематикою для науки сімейного права, а тому потребує подальшого наукового дослідження.

Наявні наукові праці вчених у сфері утримання базувалися на аналізі сімейного законодавства, яке формувалося за радянського періоду, тому вони об'єктивно не можуть відобразити сучасні аспекти, що стосуються обов'язку дітей утримувати батьків, інші – лише опосередковано розглядають питання, пов'язанні з обов'язком щодо утримання батьків.

З огляду на це, питання правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків є актуальним і перспективним напрямом наукового пошуку.

Беручи до уваги особливості юридичної природи обов'язку дітей утримувати батьків, а також враховуючи специфіку подібних правовідносин в

сімейному праві, основою методології дослідження стали загальнонаукові методи (метод індукції, дедукції, методи аналізу та системного аналізу, методи абстрагування та узагальнення, логічний метод сходження від абстрактного до конкретного) та спеціальні методи пізнання правових явищ (історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-догматичний та логічний методи).

У підрозділі 1.2 «Еволюція правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків в Україні» встановлено, що в Україні інститут обов'язку щодо утримання батьків пройшов тривалий шлях становлення і розвитку, в якому слід виокремити наступні етапи:

а) зародження обов'язку дітей утримувати батьків, коли значний вплив на сферу людського життя відігравали такі регулятори суспільних відносин, як норми моралі, релігія та звичаї (XIII ст. – XVII ст.);

б) перші спроби законодавчого регулювання обов'язку дітей утримувати батьків у кодифікованих збірках («Права, за якими судиться малоросійський народ», «Зібрання малоросійських прав»), при укладенні яких було використано все чинне на теренах українських земель протягом XVI – XVIII століть українське та зарубіжне законодавство (XVIII ст. – XIX ст.);

в) правове регулювання обов'язку дітей утримувати батьків, що закріплювалось у «Зводі законів Російської імперії», під владою якої перебували українські землі (XVIII ст. – початок XX ст.);

г) подальший розвиток сімейного законодавства у кодифікованих нормативно-правових актах УРСР, що характеризувався імперативністю норм, які регулювали відносини між повнолітніми дітьми та непрацездатними батьками (XX ст.);

г) становлення і розвиток сімейного законодавства України, що характеризується відходом від імперативних норм та регулюванням аліментних правовідносин на диспозитивних засадах (2004 р. – до сьогодення).

У підрозділі 1.3 «Міжнародний досвід правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків» проаналізовано досвід правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків європейських країн (Німеччини, Білорусі, Молдови, Російської Федерації) та США.

Зроблено висновок, що в таких країнах як США та Німеччина, на відміну від українських законів, передбачається право звернення до суду третіх осіб за компенсацією витрат, які були ними понесені в ході догляду та здійснення піклування за непрацездатними особами на підставі закону, що регулює обов'язок дітей утримувати своїх батьків. При цьому відповідачами за таким позовом є повнолітні діти осіб, за якими здійснювався догляд та піклування.

Встановлено, що розвиток міжнародних відносин є важливою складовою розвитку України як самостійної, суверенної держави. Ратифікована Україною у 2013 році Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання 2007 року створює для наших громадян єдиний механізм стягнення аліментів за кордоном у більшості держав світу. Максимальне поширення Конвенції у світі відповідає інтересам України, оскільки гарантує можливість особам, що проживають в Україні, в першу чергу, громадянам України одержувати аліменти з-за кордону у спрощеному

порядку завдяки налагодженому механізму взаємодії центральних органів держав та інших компетентних органів.

Розділ 2 «Загальна характеристика обов'язку дітей утримувати батьків» складається з трьох підрозділів, у яких сформульовано поняття обов'язку дітей утримувати батьків, підстави виникнення та звільнення від обов'язку щодо утримання батьків.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та юридична природа обов'язку дітей утримувати батьків»* обґрунтовано, що в контексті досліджуваного питання, термін «утримання» є більш ширшим за змістом ніж термін «аліменти».

Визначено, що утримання непрацездатних батьків може виражатися як у наданні матеріальної допомоги, так і виконанні інших дій, спрямованих на забезпечення життєво необхідних потреб батьків. Поведінка дітей щодо обрання способу утримання своїх батьків у такому випадку є альтернативною і проявляється не лише в наданні грошового забезпечення. Здебільшого у такий спосіб утримання здійснюється без примусу, з власної ініціативи дітей.

Водночас, аліментами є грошова сума у вигляді періодичних платежів, що сплачуються дітьми на утримання батьків у визначених законом випадках на підставі закону або договору.

Встановлено, що додаткові витрати на батьків – це витрати, які викликані тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю та мають чітке цільове призначення, наприклад, на придбання ліків, інвалідного візка, ходунків, протезування, оперування тощо.

У підрозділі 2.2 *«Підстави виникнення обов'язку дітей утримувати батьків»* визначено юридичний склад, на підставі якого виникає обов'язок дітей утримувати батьків. Такий склад формують наступні обставини: а) наявність сімейно-правового статусу дочки або сина; б) досягнення дочкою або сином повноліття; в) непрацездатність та (або) немічність батьків; г) потреба батьків у матеріальній допомозі.

Аргументовано, що стан немічності за своїми ознаками співпадає з ознаками безпорадного стану, тож немічною є особа, яка в силу похилого віку, тяжкої хвороби або каліцтва не може самостійно забезпечувати умови свого життя, потребує стороннього догляду, допомоги та піклування.

Обґрунтовано, що право на утримання від повнолітніх дітей мають батьки, які перебувають у стані немічності, до тих пір, до поки обставини, які зумовили цей стан, не відпадуть. При цьому стан немічності може підтверджуватися відповідними записами в належно оформлених медичних документах.

Встановлено, що необхідність матеріальної допомоги визначається в кожному конкретному випадку залежно від матеріального становища батьків. До уваги приймається отримання батьками пенсії, державних пільг, субсидій, наявність у батьків майна, що може приносити дохід, тощо.

Визначено, що сам по собі факт непрацездатності батьків не зумовлює виникнення у дітей обов'язку щодо надання їм утримання та не свідчить про наявність потреби в отриманні матеріальної допомоги.

Обґрунтовано, що батьки є такими, що потребують матеріальної допомоги, не лише коли їх сукупний місячний дохід не забезпечує їм

прожиткового мінімуму, а й коли у зв'язку з особливими потребами – їх місячні витрати перевищують розмір сукупного місячного доходу.

У підрозділі 2.3 «Звільнення дітей від обов'язку утримувати батьків» встановлено, що сімейне законодавство України передбачає безумовне звільнення повнолітніх дочки та сина від утримання батьків, які в свій час були позбавлені батьківських прав щодо них і ці права не були поновлені.

З'ясовано, що обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати своїх непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги, не є абсолютним, тож суд на вимогу дочки, сина, до яких пред'явлено позов про стягнення аліментів, зобов'язаний перевірити їхні доводи про ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо них.

Ухилення батьків від виконання своїх обов'язків як підстава для звільнення повнолітніх дочки, сина від обов'язку утримувати батьків має місце, коли останні в свій час не піклувалися про її фізичний і духовний розвиток дитини, навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема: не забезпечували необхідного харчування, медичного догляду, лікування, що негативно впливало на її фізичний розвиток як складову виховання; не спілкувалися з дитиною в обсязі, необхідному для її нормального самоусвідомлення; не надавали дитині доступу до культурних та інших духовних цінностей; не сприяли засвоєнню нею загальноvizнаних норм моралі; не виявляли інтересу до її внутрішнього світу; не створювали умов для отримання нею освіти тощо.

Аргументовано, що однією з форм ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків слід вважати наявність заборгованості по сплаті аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки.

Розділ 3 «Виконання дітьми обов'язку утримувати батьків» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню добросовісного виконання дітьми обов'язку утримувати батьків, порядку примусового стягнення аліментів на утримання батьків, додаткових витрат на їх догляд та лікування, а також стягнення за рішенням суду коштів на покриття витрат, пов'язаних з наданням піклування батькам.

У підрозділі 3.1 «Умови добросовісного виконання дітьми обов'язку утримувати батьків» зроблено висновок про те, що під добровільним виконанням аліментного обов'язку слід розуміти добровільне утримання, яке надають члени сім'ї один одному за нормальних сімейних стосунків, або у випадку, коли в сім'ї слабшають сімейні відносини в результаті розірвання шлюбу чи певних негараздів, і аліментнозобов'язана особа надає необхідні кошти уповноваженій особі за власною ініціативою.

Надання батькам матеріальної допомоги з боку повнолітніх дочки, сина здійснюється в добровільному порядку, якщо:

- 1) утримання надається повнолітніми дітьми батькам без оформлення цих зобов'язань встановленими способами, а тільки керуючись почуттям морального обов'язку;
- 2) діти укладають з батьками договір про утримання останніх (договір про сплату аліментів).

Договір про сплату аліментів можуть укласти: а) матір, батько з повнолітніми дочкою, сином; б) мати, батько з двома і більше повнолітніми дітьми; в) батьки з одною, двома і більше повнолітніми дітьми.

Встановлено, що договір про сплату аліментів може бути укладено і в тому випадку, якщо підстави для виникнення обов'язку дітей утримувати батьків за законом (непрацездатність, потреба в матеріальній допомозі тощо) відсутні, оскільки його укладання носить добровільний характер.

Доведено, що визначений у відповідному договорі розмір аліментів не має бути нижчим за розмір, який батько, матір могли б отримувати при стягненні аліментів у судовому порядку. У протилежному випадку договір про сплату аліментів може бути визнано недійсним за рішенням суду, як такий, що порушує права батьків, встановлені СК України.

Аргументовано, що сторонами договору може бути визначений різний порядок сплати аліментів, наприклад, шляхом особистої сплати аліментів безпосередньо платником аліментів їх одержувачеві; шляхом сплати платником аліментів їх одержувачеві через третіх осіб (наприклад, опікуну чи піклувальнику); поштовим переказом аліментів на домашню або іншу вказану одержувачем аліментів адресу; шляхом перерахування аліментів на рахунок одержувача аліментів у комерційному банку або кредитній установі тощо.

Також у договорі можна передбачити порядок звітності платника перед одержувачем (для цього платнику аліментів завжди варто дбати про наявність документів, які б підтверджували сплату ним аліментів), форму платежу – грошову (готівкові кошти, безготівковий платіж, цінні папери) або натуральну (передача майна в натурі) та ін.

У підрозділі 3.2 *«Порядок примусового стягнення аліментів на утримання батьків та додаткових витрат на їх догляд та лікування»* встановлено, що за відсутності добровільного надання утримання батькам, останні мають право звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів на таке утримання, а також вимагати відшкодування додаткових витрат на їх догляд та лікування.

Звернено увагу на те, що при вирішенні питання про стягнення аліментів на батьків слід враховувати, що вказане право батьків, якому кореспондує обов'язок повнолітніх дітей утримувати непрацездатних батьків, виникає за наявності двох умов: непрацездатності батьків та наявності у них потреби у матеріальній допомозі і не залежить від майнового стану повнолітніх дочки, сина.

Розмір аліментів визначається в судовому порядку в залежності від матеріального та сімейного становища батьків та дітей. При цьому судом враховуються такі обставини: непрацездатність батьків та їх потреба у матеріальній допомозі, матеріальне становище дитини, можливість отримання допомоги від інших дітей тощо. Також до уваги приймається отримання батьками пенсії, державних пільг, субсидій, наявність у батьків майна, що може приносити дохід, тощо.

Встановлено, що потреба у додаткових витратах на батьків виникає на підставі такого складу юридичних фактів: 1) походження дитини від батьків (кровне споріднення) або наявність між ними інших юридично значущих

зв'язків (усиновлення, факт біологічного походження внаслідок застосування репродуктивних технологій); 2) непрацездатність матері, батька; 3) потреба матері, батька в матеріальній допомозі; 4) тяжка хвороба, інвалідність або немічність матері, батька; 5) витрати, пов'язані з тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю матері, батька.

Визначено, що в порядку ст. 206 СК України суд може стягнути з дитини, яка має достатній дохід (заробіток), витрати, пов'язані з лікуванням та доглядом за матір'ю, батьком не лише за умови їхньої непрацездатності, але й у виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими. Такі кошти стягуються одноразово або протягом певного строку і призначені на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за батьками.

Встановлено, що особа з інвалідністю – це особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Обґрунтовано, що обов'язок з понесення витрат на догляд та лікування тяжко хворих батьків, батьків з інвалідністю відповідно до ст. 206 СК України розповсюджується як на дітей, які не досягли повноліття, так і повнолітніх дочку, сина.

У підрозділі 3.3 «Стягнення за рішенням суду коштів на покриття витрат, пов'язаних з наданням піклування батькам» встановлено, що дитина, повнолітні дочка, син зобов'язані піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу. Якщо повнолітні дочка, син не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків, з них можуть бути за рішенням суду стягнуті кошти на покриття витрат, пов'язаних із наданням такого піклування.

Обґрунтовано необхідність врегулювання колізійних норм в питаннях законного представництва непрацездатних, немічних батьків. Встановлено, що відсутність у переліку законних представників повнолітньої дочки, сина, які мають право представляти права та інтереси своїх непрацездатних, немічних батьків, порушує права останніх.

Проведено диференціацію між обов'язком дітей піклуватися про батьків та обов'язком дітей брати участь у додаткових витратах на батьків. Встановлено, що обов'язок дітей піклуватися про батьків носить особистий немайновий характер, водночас обов'язок брати участь у додаткових витратах на батьків полягає в понесенні матеріальних витрат, зокрема на придбання ліків, медичної техніки, проведення операційного втручання, встановлення протезів тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що виявилось в розробленні наукових положень щодо поняття, сутності, підстав виникнення, правових наслідків та способів здійснення обов'язку дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України. Проведене дослідження дало можливість сформулювати пропозиції,

спрямовані на удосконалення сімейного законодавства України щодо обов'язку дітей утримувати батьків.

Найбільш вагомими науковими результатами роботи є такі положення.

1. Етапами еволюції правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків є:

а) зародження обов'язку дітей утримувати батьків, коли значний вплив на сферу людського життя відігравали такі регулятори суспільних відносин, як норми моралі, релігія та звичаї (XIII ст. – XVII ст.);

б) перші спроби законодавчого регулювання обов'язку дітей утримувати батьків у кодифікованих збірках («Права, за якими судиться малоросійський народ», «Зібрання малоросійських прав»), при укладенні яких було використано все чинне на теренах українських земель протягом XVI – XVIII століть українське та зарубіжне законодавство (XVIII ст. – XIX ст.);

в) правове регулювання обов'язку дітей утримувати батьків, що закріплювалось у «Зводі законів Російської імперії», під владою якої перебували українські землі (XVIII ст. – початок XX ст.);

г) подальший розвиток сімейного законодавства у кодифікованих нормативно-правових актах УРСР, що характеризувався імперативністю норм, які регулювали відносини між повнолітніми дітьми та непрацездатними батьками (XX ст.);

г) становлення і розвиток сімейного законодавства України, що характеризується відходом від імперативних норм та регулюванням аліментних правовідносин на диспозитивних засадах (2004 р. – до сьогодні).

2. Розвиток міжнародних відносин є важливою складовою розвитку України як самостійної, суверенної держави. Ратифікована Україною у 2013 році Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання 2007 року створює для наших громадян єдиний механізм стягнення аліментів за кордоном у більшості держав світу. Максимальне поширення Конвенції у світі відповідає інтересам України, оскільки гарантує можливість особам, що проживають в Україні, в першу чергу, громадянам України одержувати аліменти з-за кордону у спрощеному порядку завдяки налагодженому механізму взаємодії центральних органів держав та інших компетентних органів.

3. Утримання непрацездатних батьків може виражатися як у наданні матеріальної допомоги, так і виконанні інших дій, спрямованих на забезпечення життєво необхідних потреб батьків. Поведінка дітей щодо обрання способу утримання своїх батьків у такому випадку є альтернативною і проявляється не лише в наданні грошового забезпечення. Здебільшого у такий спосіб утримання здійснюється без примусу, з власної ініціативи дітей.

4. Аліментами є грошова сума у вигляді періодичних платежів, що сплачуються дітьми на утримання батьків у визначених законом випадках на підставі закону або договору.

5. Додаткові витрати на батьків – це витрати, які викликані тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю та мають чітке цільове призначення, наприклад, на придбання ліків, інвалідного візка, ходунків, протезування, оперування тощо.

6. Юридичний склад, на підставі якого виникає обов'язок дітей утримувати батьків, формують наступні обставини: а) наявність сімейно-правового статусу дочки або сина; б) досягнення дочкою або сином повноліття; в) непрацездатність та (або) немічність батьків; г) потреба батьків у матеріальній допомозі.

7. Стан немічності за своїми ознаками співпадає з ознаками безпорадного стану, тож немічною є особа, яка в силу похилого віку, тяжкої хвороби або каліцтва не може самостійно забезпечувати умови свого життя, потребує стороннього догляду, допомоги та піклування.

8. Право на утримання від повнолітніх дітей мають батьки, які перебувають у стані немічності, до тих пір, до поки обставини, які зумовили цей стан, не відпадуть. При цьому стан немічності може підтверджуватися відповідними записами в належно оформлених медичних документах.

9. Батьки є такими, що потребують матеріальної допомоги, не лише коли їх сукупний місячний дохід не забезпечує їм прожиткового мінімуму, а й коли у зв'язку з особливими потребами – їх місячні витрати перевищують розмір сукупного місячного доходу.

10. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати своїх непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги, не є абсолютним, тож суд на вимогу дочки, сина, до яких пред'явлено позов про стягнення аліментів, зобов'язаний перевірити їхні доводи про ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо них.

11. Однією з форм ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків слід вважати наявність заборгованості по сплаті аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки.

12. Надання батькам матеріальної допомоги з боку повнолітніх дочки, сина здійснюється в добровільному порядку, якщо:

1) утримання надається повнолітніми дітьми батькам без оформлення цих зобов'язань встановленими способами, а тільки керуючись почуттям морального обов'язку;

2) діти укладають з батьками договір про утримання останніх (договір про сплату аліментів). При цьому визначений у відповідному договорі розмір аліментів не має бути нижчим за розмір, який батько, матір могли б отримувати при стягненні аліментів у судовому порядку. У протилежному випадку договір про сплату аліментів може бути визнано недійсним за рішенням суду, як такий, що порушує права батьків, встановлені СК України.

13. В порядку ст. 206 СК України суд може стягнути з дитини, яка має достатній дохід (заробіток), витрати, пов'язані з лікуванням та доглядом за матір'ю, батьком не лише за умови їхньої непрацездатності, але й у виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими. Такі кошти стягуються одноразово або протягом певного строку і призначені на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за батьками.

14. Обов'язок з понесення витрат на догляд та лікування тяжко хворих батьків, батьків з інвалідністю відповідно до ст. 206 СК України розповсюджується як на дітей, які не досягли повноліття, так і повнолітніх дочку, сина.

15. Обов'язок дітей піклуватися про батьків носить особистий немайновий характер, водночас обов'язок брати участь у додаткових витратах на батьків полягає в понесенні матеріальних витрат, зокрема на придбання ліків, медичної техніки, проведення операційного втручання, встановлення протезів тощо.

16. На підставі проведеного дослідження розроблено низку пропозицій щодо удосконалення правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків, а саме пропонується:

– частину 2 ст. 172 СК України доповнивши її абзацом другим такого змісту:

«Немічною вважається особа, яка в силу свого похилого віку, тяжкої хвороби або каліцтва, не може самостійно забезпечувати умови свого життя, потребує стороннього догляду, допомоги та піклування»;

– статтю 202 доповнити частиною другою та третьою такого змісту:

«2. Непрацездатними батьками слід вважати тих, які досягли пенсійного віку, встановленого законом, є особами з інвалідністю або за станом здоров'я перебувають у безпорадному стані.

3. Батьки є такими, що потребують матеріальної допомоги, якщо пенсія, доходи від використання їх майна, інші доходи не забезпечують їм прожиткового мінімуму, встановленого законом або в зв'язку з особливими потребами – їх місячні витрати перевищують розмір сукупного місячного доходу»;

– у статті 203 частину першу викласти у такій редакції:

«1. Дочка, син крім сплати аліментів на утримання, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на батьків, викликаних тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю»;

– у статті 75 частину третю та четверту викласти в наступній редакції:

«3. Непрацездатним вважається той із подружжя, який досяг пенсійного віку, встановленого законом, є особою з інвалідністю I, II чи III групи або за станом здоров'я перебуває у безпорадному стані.

4. Один із подружжя є таким, що потребує матеріальної допомоги, якщо заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи не забезпечують йому прожиткового мінімуму, встановленого законом або в зв'язку з особливими потребами – його місячні витрати перевищують розмір сукупного місячного доходу»;

– статтю 59 ЦПК України доповнити частиною третьою та викласти в наступній редакції:

«3. Права, свободи та інтереси непрацездатних, немічних батьків можуть захищати у суді відповідно їхні повнолітні дочка, син. Суд може залучити до участі в таких справах непрацездатних матір, батька».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Лук'янчук О. І. Поняття та правова природа обов'язку дітей утримувати батьків. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 4. С. 60–64.

2. Лук'янчук О. І. Підстави виникнення обов'язку дітей утримувати непрацездатних батьків. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2019. № 4. С. 191–195.

3. Лук'янчук О. І. Умови добросовісного виконання дітьми обов'язку утримувати батьків. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2019. Вип. № 2 (27). С. 102–105.

4. Лук'янчук О. І. Порядок примусового стягнення аліментів на користь батьків за сімейним законодавством України. *Правова позиція*. 2019. № 3 (24). С. 129–134.

5. Лук'янчук О. І. Піклування про непрацездатних, немічних батьків: законодавче закріплення морального обов'язку. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35) том 1. С. 54–59.

6. Лук'янчук О. І. Утримання непрацездатних батьків. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали науково-теоретичної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2015 р.). Київ, 2015. Ч. 2. С. 178–180.

7. Лук'янчук О. І. Піклування про непрацездатних, немічних батьків: законодавче закріплення морального права. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*: матеріали XI всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 27 листопада 2015 р.). Київ, 2015. С. 167–169.

8. Лук'янчук О. І. Особисті немайнові та майнові обов'язки дітей щодо батьків. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства*: матеріали IV всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кіровоград, 4 грудня 2015 р.). Кіровоград, 2015. С. 105–108.

9. Лук'янчук О. І. Історичні передумови правового регулювання обов'язку щодо утримання непрацездатних батьків. *Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 4–5 грудня 2015 р.). Запоріжжя, 2015. С. 59–62.

АНОТАЦІЯ

Лук'янчук О. І. Обов'язок дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України. – *На правах рукопису*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням сімейно-правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків.

Досліджено теоретико-правові, методологічні та правові засади обов'язку дітей утримувати батьків за сімейним законодавством України. У відповідному контексті визначено стан наукової розробки проблеми щодо утримання батьків, наведено методологію проведення дослідження, простежено еволюцію правового регулювання інституту утримання батьків.

Визначено поняття обов'язку дітей утримувати батьків, а також встановлено юридичний склад, на підставі якого виникає обов'язок дітей

утримувати батьків. Аргументовано, за яких обставин батьки будуть вважатися такими, що потребують матеріальної допомоги. Досліджено підстави добровільного виконання обов'язку дітей утримувати батьків та примусового стягнення аліментів на утримання батьків, додаткових витрат на їх догляд та лікування, а також стягнення за рішенням суду коштів на покриття витрат, пов'язаних з наданням піклування батькам.

На підставі наведених положень розроблено низку пропозицій щодо оптимізації сімейного та цивільного процесуального законодавства України щодо правового регулювання обов'язку дітей утримувати батьків.

Ключові слова: обов'язок дітей утримувати батьків, утримання, аліменти, непрацездатні особи, потреба у матеріальній допомозі, додаткові витрати, особа з інвалідністю, піклування, догляд, немічність, турбота, допомога.

АННОТАЦИЯ

Лукьянчук Е. И. Обязанность детей содержать родителей по семейному законодательству Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

Диссертация является комплексным научным исследованием семейно-правового регулирования обязанности детей содержать родителей.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и новое решение научной проблемы, которое выражается в разработке научных положений относительно понятия, сущности, оснований возникновения, правовых последствий и способов осуществления обязанности детей содержать родителей по семейному законодательству Украины.

Установлено, что в Украине институт обязанности по содержанию родителей прошел долгий путь становления и развития, в котором следует выделить следующие этапы:

а) зарождение обязанности детей содержать родителей, когда значительное влияние на сферу человеческой жизни оказывали такие регуляторы общественных отношений, как нормы морали, религии и обычаи (XIII в. – XVII в.);

б) первые попытки законодательного регулирования обязанности детей содержать родителей в кодифицированных сборниках («Права, по которым судится малороссийский народ», «Собрание малороссийских прав»), при заключении которых было использовано все действующее на территории украинских земель в течение XVI – XVIII веков украинское и зарубежное законодательство (XVIII в. – XIX в.);

в) правовое регулирование обязанности детей содержать родителей, которое было закреплено в «Своде законов Российской империи», под властью которой находились украинские земли (XVIII в. – начало XX в.);

г) дальнейшее развитие семейного законодательства в кодифицированных нормативно-правовых актах УССР, которое

характеризовалось императивностью норм, регулирующих отношения между совершеннолетними детьми и нетрудоспособными родителями (XX в.);

д) становление и развитие семейного законодательства Украины, которое характеризуется отходом от императивных норм и регулированием алиментных правоотношений на диспозитивных началах (2004 г. – до нашего времени).

Определён юридический состав, на основании которого возникает обязанность детей содержать родителей, который формируют следующие юридические факты: а) наличие семейно-правового статуса дочери или сына, б) достижение дочерью или сыном совершеннолетия; в) нетрудоспособность и (или) немощность родителей; г) потребность родителей в материальной помощи.

Аргументировано, что содержание нетрудоспособных родителей может выражаться как в оказании материальной помощи, так и выполнении других действий, направленных на обеспечение жизненно необходимых потребностей родителей. Поведение детей в избрании способа содержания своих родителей в таком случае является альтернативной и проявляется не только в предоставлении денежного обеспечения. В основном, таким образом содержание осуществляется без принуждения, по собственной инициативе детей.

Обосновано, что состояние немощности по своим признакам совпадает с беспомощным состоянием. При этом немощным следует считать лицо, которое в силу преклонного возраста, тяжёлой болезни или увечья не может самостоятельно обеспечивать условий своей жизни, нуждается в постороннем уходе, помощи и заботе.

Установлено, что родители являются нуждающимися в материальной помощи, не только когда их совместный месячный доход не обеспечивает им прожиточного минимума, но и когда, в связи с особыми потребностями, – их месячные расходы превышают размер их совместного месячного дохода.

Аргументировано, что предоставление родителям материальной помощи со стороны совершеннолетних дочери, сына осуществляется в добровольном порядке, если:

1) содержание предоставляется совершеннолетними детьми родителям без оформления этих обязательств установленными способами, а только руководствуясь чувством морального долга;

2) дети заключают с родителями договор о содержании (договор об уплате алиментов). При этом, размер алиментов, который определяется в соответствующем договоре, не должен быть ниже размера, который отец, мать могли бы получать при взыскании алиментов в судебном порядке. В противном случае договор об уплате алиментов может быть признан недействительным по решению суда, как нарушающий права родителей, установленные СК Украины.

Аргументировано, что в порядке ст. 206 СК Украины суд может взыскать с ребёнка, который имеет достаточный доход (зарботок), расходы, связанные с лечением и уходом за матерью, отцом не только при их нетрудоспособности, но и в исключительных случаях, если мать, отец тяжело больны. Такие средства взимаются одноразово или в течение определённого срока и

предназначены для покрытия расходов, связанных с лечением и уходом за родителями. При этом обязанность по несению расходов на уход и лечение тяжело больных родителей, родителей с инвалидностью в соответствии со ст. 206 СК Украины распространяется как на детей, не достигших совершеннолетия, так и на совершеннолетнюю дочь, сына.

Обосновано, что обязанность детей заботиться о родителях носит личный неимущественный характер, в то же время обязанность участвовать в дополнительных расходах на родителей заключается в несении материальных затрат, в частности на приобретение лекарств, медицинской техники, проведения операционного вмешательства, установки протезов и тому подобное.

Ключевые слова: обязанность детей содержать родителей, содержание, алименты, нетрудоспособные лица, потребность в материальной помощи, дополнительные расходы, лицо с инвалидностью, попечительство, уход, неспособность, забота, помощь.

SUMMARY

Lukianchuk O. I. Children's obligation to support their parents under the Family Code of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.03. – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

The thesis is a complex research of the issues of procedural of the problem of the responsibility of children to keep their parents under the family law of Ukraine.

The theoretical, legal, methodological and legal principles of the obligation of children to support their parents under the family law of Ukraine are investigated. In the relevant context, the state of scientific development of the problem of parental maintenance is determined, the methodology of the research is given, the evolution of legal regulation of the institution of parental maintenance is traced.

The concept of the obligation of children to maintenance parents is defined, the legal composition on the basis of which the obligation of children to support parents arises. It is determined under what circumstances parents will be considered in need of financial assistance. The grounds of voluntary fulfilment of the obligation of the child to support the parents and the compulsory collection of alimony for the maintenance of the parents, the additional expenses for their care and treatment, as well as recovering by the court's decision costs for cover the costs of providing parental maintenance.

Based on the above provisions, a number of proposals have been developed to optimize the family and civil procedural legislation of Ukraine regarding the legal regulation of the obligation of children to support their parents.

Keywords: children's obligation to support their parents, maintenance, alimony, incapacitated, financial aid, additional expenses, disability person, guardianship, attention, infirmity, care, help.